

Szilasi Ildikó

A Mogadishu- Budapest- Nairobi háromszög

Bicske-Budapest, 32 km

Budapesttől 32km-re található a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH), Bicskei Menekültet Befogadó Állomása. A világ több kontinenséről érkező, jelenleg kb. 240 ott tartózkodó, menekültként elismert személy közül 70-80 szómáiai. A szómáiaiak alkotják az afrikai származású menekültként elismert személyek többségét Magyarországon. Hosszú és rizikós utazási vállalkozás után kerültek Magyarországra. Van közöttük sofőr, aki nagy értékű jeepet vezetett korábban Mogadishuban. Ukrajnában tanult gyermekorvos, akit egy, a Vöröskereszt által üzemeltetett kórházból raboltak el fegyveresek és állítottak kényszerből saját szolgálatukba. Van továbbá nyolc gyermekes családanya is, akinek a lányát szeme láttára erőszakoltak meg úgy, hogy később belehalt a sérülésekbe. Ők mind a bicskei befogadó állomáson élnek.



A szerző fotóival



Az alapprobléma: somáliai menekültek Magyarországon és a Magyarországra menekült somáliaiak családtagjai Kenyában

A Bicskén élő somáliai menekültek anyagi és egyéb élettere meglehetősen korlátozott. Bár lehetőségük van a magyar nyelv elsajátítására, felteszik a kérdést: hogyan is tudnának tiszta fejjel tanulni, amíg nap mint nap ugyanazokkal a kérdésekkel, problémákkal kell szembesülniük? Mi van azokkal a családtagjaikkal, akiktől kénytelenek voltak elszakadni? Hogyan, milyen körülmények között élnek? Ki támogatja, segíti őket? Fogják-e valaha újra látni egymást?

Édesanyákról van szó, akikért a gyermekük több ezer kilométerről sír. Férjéről, akiktől a kint ragadt családok segítséget, támogatást, megoldást várnak. A Magyarországon már menekültként befogadott somáliaiak tehetetlenek. Családtagjaik legtöbbje Nairobiban, a magyar nagykövetség közelében vár, rendíthetetlenül. Ebben az esetben arra, hogy családjaikat egyesíthessék, és Magyarországra utazhassanak. A probléma lényege az alábbi módon összegezhető: a hazánkban menekültként befogadott somáliaiak családtagjainak vízumkérelmének elbírálása során a BÁH határozata alapján érintett személyek ugyan családtagként lennének jogosultak, ám a magyar hatóságok nem ismerik el a somáliai úti okmányok érvényességét, s így a beutazás sem teljesíthető. Mindközben az érintett somáliai családok rendkívül rossz körülmények között reménykednek Nairobiban.

Mogadishu-Budapest, 5645 km

Bizonyos esetekben nincs más út, csak a menekülés. Az ember – ha csak a körülmények miatt más választása nincs – nem hagyja el önszántából felmenői földjét, hazáját, azt a helyet, ahová hagyományai kötik, ahol ősei nyugszanak. Mégis egy külső, rajta kívül álló ok miatt mennie kell. Összepakolnia a legszükségesebbeket – ha egyáltalán erre marad ideje –, és menni, menni, nem nézni vissza. Nem siratni a meggyilkolt, eltűnt családtagokat, az otthon hagyott földeket, jószágokat, az újonnan született kecskegidákat, ingatlant, bútort, a kedvenc pipát, bejárattott faszenes tüzhelyet, a jó szomszédokat, az ismerős szelleket és illatokat. Mert erre már nincs ereje. A túlélés a tét és csak a menekülés marad.

Nairobi-Budapest, 5687 km

Nairobiban tudomásunk szerint jelenleg 24 olyan somáliai menekült család él, akiknek valamely rokona Magyarországon tartózkodik menekültként, illetve családtagként vízumkérelmük folyamatban van. Ezen családok képezik a programunk célcsoportját. Az Afrikai-Magyar Egyesülettől Szilasi Ildikó és az AHU partnerszervezetétől a Respond ReNEW-től Schumicky Lilla – aki a szomszédos Ugandából utazott a helyszínre – azért jöttek el Nairobiba, hogy a kapcsolódási pontokat felfedjék, és a magyar vonatkozású, Nairobiban meglehetősen nehéz körülmények között élő somáliai közösségnek támogatási programot tervezzenek és indítsanak be. A téma iránt egy magyar forgatócsoport is élénken érdeklődött, így egy ideig ők is csatlakoztak a két segélyszervezeti dolgozóhoz.

Az alábbi blogrészletek teljes egészében az Afrikai-Magyar Egyesület honlapján, a www.ahu.hu internetes oldalon tekinthetők meg.

Az ügy felgöngyölítésében tevékenykedő magyar csapat: Jaksity Kata és Csányi Sándor részvételével

A kérdés nem csupán minket foglalkoztat. Jaksity Kata az ATV riportere, a JAM műsorvezetője, aki 2008 májusában már Ugandába is ellátogatott velünk a Ne sírj többet program központ megnyitó ünnepére, stábjával – Reisinger Dávid operatőrrel – a somáliai menekültek problémájának megismerésére is vállalkozott. Kata és Dávid a Kenyába menekült somáliaiak helyzetéről dokumentumfilmet, Kenyáról pedig úti filmet készítettek. A csapat további résztvevői közé tartoztak: György Zsombor a Magyar Nemzet újságírója, valamint Cseh László fotós. Nem sokkal az indulás előtt egy, az afrikai problémák iránt újonnan érdeklődő híresség is csatlakozott Csányi Sándor színművész személyében.

Az előkészítés

Nairobiba érkezésünk nyomán széleskörű információgyűjtésbe kezdtünk. Tárgyaltunk az ENSZ Menekültügyi Szervezet helyi irodájának illetékesével, a Nemzetközi Vöröskereszttel, szervezetlátogatásokat folytattunk. A kenyai magyar nagykövetség megtiszt-

telő meghívását elfogadva augusztus 20-án részt vettünk egy délutáni ünnepségen. Az érkező forgatócsoportnak szállást, közlekedést szerveztünk, beszereztük a menekülttáborba való belépéshez szükséges engedélyeket, előkészítettük a terepet a forgatásokhoz. Családokat látogattunk Nairobi Eastleigh nevezetű városrészében, ahol az érintett somáliai menekültcsaládok tartózkodnak. Kérdőíveket és interjúkat készítettünk, felmérésekbe kezdtünk célcsoportunk, azaz a magyar vonatkozású somáliai menekültek szükségleteire, igényeire és perspektíváira vonatkozóan.

A projekt helyszíne: Eastleigh avagy „Little Mogadishu”

Eastleigh, Nairobi egyik nyüzsgő, zsúfolt kereskedelmi negyede. Az itt élők többsége somáliai, éppen ezért ide koncentrálódik a somáliai származású menekültcsaládok többsége is. A környék rendkívül sűrűn lakott, koszos, veszélyes. Mint minden kereskedelmi központban, ahol tömegek által látogatott piacok vannak, és nagy mennyiségű készpénz cserél gazdát, portyáznak a zsebtolvajok. A városrészben mindenfelé rossz minőségű aszfalt- és földutak vannak. Ha eső esik, kiönt a sár és a kosz. Az áram rendszerint kihagy, az ivóvízellátás nem megszervezett. Az ide érkező somáliai menekült családok egy bádogtetős kunyhót, konténerszobát, esetleg egy apartmant bérelnek valamelyik rozoga és vakolatlan bérházban. A nagycsaládok tagjai összezúfolódva alszanak egymás mellett. Mosdáshoz, főzéshez, tisztálkodáshoz legtöbbször úgy hordják a vizet. A kenyai kormányzat politikája értelmében a menekültek legálisan kizárólag a táborokban tartózkodhatnak, a kijelölt körzet elhagyása törvénysértésnek számít, így a gyerekek nem járhatnak még iskolába sem, a felnőttek nem vállalhatnak munkát. További problémát jelent, hogy a menekültek többsége nem rendelkezik szakképesséssel, kizárólag a somáli nyelvet beszéli, a Kenyában használt angolt, illetve suahélit nem értik.

Felmerült bennünk a gondolat: vajon mi elől menekülnek ezek az emberek, hogy még ezt a romos Eastleigh-t is képesek elfogadni új lakóhelyükként? Mi a történetük, hogyan érkeztek ide? Miért hagyták el a menekülttáborokat, hiszen ott élelmiszersegélyben, egészségügyi ellátásban részesültek. Többek között e kérdésekre kerestük a választ, amikor elindultuk a több, mint 200000 főt számláló Dadaab menekülttábor-komplexumba.

Dadaab felé. A Mombasa-Garissa buszút

Csöppet sem túlzok, ha azt állítom, életem egyik legérdekesebb utazásában volt részem. Mombasából hajnali 5 órakor indultunk Garissába, északi irányba az egyébként jó állapotú busszal.

Szomália politikai háttere Szomáliát 1991, Siyad Barre katonai diktatúrájának megbuktatása óta polgárháborús helyzet jellemzi. Az 1980-as évektől megerősödő diktátor hatalma ellen összefogó hadurak az 1990-es évek elejétől egymás ellen fordultak. A helyzet kialakulását és a stabilitáció elmaradását magyarázza, hogy Szomália területén évszázadok óta nomád pásztorkodó, állam nélküli, klán alapon szerveződő társadalmak éltek. Siyad Barre Nigériába menekülése után Aideed tábornok csapatai vették át Mogadishu ellenőrzését. Az ország északnyugati részét alkotó, egykori Brit Szomáliföld a Szomáliai Nemzeti Mozgalom vezetésével elszakadt. 1991. május 17-én visszaállították az ország függetlenségét, és kikiáltották a Szomáliföldi Köztársaságot, amelynek területét teljesen elkerülte a polgárháború. A Punföldet alkotó Bari, Nugaal, és Észak-Mudug 1988-ban kinyilvánította autonómiáját. Az 1990-es években Szomália déli részét klán viszályok jellemezték. A stabilitás helyreállítása érdekében a 2000-ban Dzsibutiban tartott békekonferencia nyomán felállították a Szomáliai Átmeneti Kormányt (TFG). 2004 januárjában egy két évig tartó tárgyalásos folyamat eredményeként Kenyában a politikai és katonai vezetők megegyeztek egy új központi kormány (TNG) és parlament felállításában. 2004 októberében Abdullahi Yusuf Ahmedet választották meg az új központi kormány elnökének. 2006 júniusában az Iszlám Bíróságok Szövetsége (UIC) alá tartozó, megerősödő iszlám fegyveres alakulatok átvették a hatalmat Mogadishuban és Szomália déli részén. 2006 decemberében az etióp katonai támogatást élvező somáliai kormánycsapatok kiűzték az ICU csapatait Mogadishuból és a fő támaszpontjuknak számító Kismayóból. 2007 januárjában az USA is bekapcsolódott a konfliktusba: január 8-án amerikai repülőke légi csapást hajtottak végre. Az etióp–szomáliai háború az iszlamisták vereségével pár nap alatt véget ért, az ideiglenes kormány a klánokra alapozva újjászervezte a közigazgatást.

A segélyszervezetek munkája egyre nehezebbé válik a háború sújtotta országban. Dolgozóikat erőszakos támadások érik, gyakori az emberrablás. Az ENSZ 2008 áprilisában evakuálta utolsó nemzetközi dolgozóját. A Szomáliában aktív NGO-k adminisztrációs és koordinációs irodája Nairobi-ban található. A projektek implementálása csak bizonyos területeken, korlátozott mobilitással, somáliai alkalmazottakkal folyik az országban. A számadatok szerint 2008. január 1-je és augusztus 19-e között 93 esetben közvetlen, 33 esetben közvetett támadások értek különböző segélyszervezeteket Szomáliában. Ugyanebben az időszakban 4 külföldi és 20 segélymunkást gyilkoltak meg, további 4 külföldi és 6 somáliai sebesítettek meg. A legveszélyeztetettebb régiók közép- és dél-Szomália, Mogadishu és Kismayo.

A busz hamar megtelt, a 60 ülőhelyen körülbelül 90-en nyomorogtunk. Az ülések közötti szűk folyosón 30-35 ember állta végig összepréselődve az egyébként is rázó utat. Akik elfáradtak és már nem bírtak tovább állni, az üléstámlák tetejére ültek. De ez még mindig nem volt semmi ahhoz képest, hogy néhány utas, illetve maga a jegyszedő az üléstámlák tetején, guggolva közlekedett fel s alá a buszon, az ülők feje felett. Mindezt iszonytató melegben, 9 órán keresztül, rendkívül rossz állapotú, rázó homokos utakon. Megcsináltuk. Koszosan-pizkosan kászálódtunk le a buszról Garissában.

A dadaabi menekülttábor-komplexum

A szomáliai belpolitikai helyzet, az állandó veszély és fenyegetettség, az erőszakhullámok, fegyveres összecsapások, gyilkosságok, az emberi jogokkal való visszaélés százezreket kényszerít otthona elhagyására. A menekültáradat nagyobbik része nem hagyja el Szomáliát, az ország határain belül próbál biztonságosabb otthont találni. A külföldre menekült szomáliaiak többsége Kenyában kötött ki, elsősorban az ENSZ által fenntartott dadaabi és kakumai táborokban húzzák meg magukat, remélve egyszer minden jobbra fordul, hazatérhetnek. Valójában az 1991-ben nyílt dadaabi menekülttáborba még fiatalon érkezők ma már a saját gyermekeiket nevelik, hazátlanok az otthontalan fiaikkal és lányaikkal. A szomáliai krízis nem csendesedett el, sőt. A 2008-as év elejétől augusztus második feléig újabb 35000-en kerültek

a táborba. Korábban havi 1000 új érkezőt regisztráltak, manapság ez a szám megnégyszereződött. A három dadaabi tábor (Hagadera, Ifo, Dagahaley) összesen 210000 szomáliai menekültet fogad be jelenleg.

Az óriási komplexumban élők helyzete azért is hatványozottan súlyos, mert a szomáliai probléma nem látszik megoldódni. Az újonnan érkező menekültek ma is 5-10 évre rendezkednek be. Ilyen helyzetben a humanitárius segélyezésen túl párhuzamos fejlesztési tevékenységekre is szükség lenne. A konstanssá váló humanitárius katasztrófa iszonyatos erőforrásokat és pénzügyi eszközöket kíván a nemzetközi donoroktól. A helyszínen működő non-profit szervezetekkel való kapcsolatfelvétel során kiderült, hogy komoly nehézségekkel néznek szembe a fejlesztési projektek bonyolítása során, mivel a menekülttáborban élők túlságosan hozzászoktak a segélycsomagok osztásához és a mesterségesen, segélyekből fenntartott szociális hálóik működéséhez. Csak mostanában indulnak el azok a programok (mikro-hitel rendszerek, önszegélyező csoportok, oktatási programok, AIDS és más betegségmegelőző, valamint a lányok oktatását célzó szemléletformáló kampányok), amelyek az érintettek részéről is jelentősebb aktivitást, készségesebb részvételt, hasznosítható ötleteket, értékelhető inputot kívánnak meg. A hosszú távú eredményeket és a fenntarthatóság megteremtését célzó fejlesztési törekvések merőben új gondolkodásmódot és hozzáállást kívánnak meg a menekültek részéről is.



◀ Amerikai segélyek

Milyen Dadaab?

Képzelnék el egy 210000 fős települést a sivatag közepén. Száraz, forró, kietlen táj. A lakóházak mindenféle típusa megtalálható: agyagtéglából készült, nádtetős, bádogtetős, gallyakból összetákoltt kúp alakú. A viskók többsége dűledezik, rongyos ponyva-, vászon- és nejlondarabokkal fedik be őket. Áram nincs, vízért a tábor szektorain belül kell sorba állni. A tehetősebbeknek kecskéjük esetleg marhájuk vagy tevéjük van. Néhányan zöldséggel és ruhaneművel kereskednek. A lakosok étellelátásáról az ENSZ Világélelmelési Programja (WFP) gondoskodik. Kéthetente osztanak fejadagot, amely 2150 kalóriányi napi ételmezt biztosít. A segélyként kapott étel kukoricát, lisztet, sót, cukrot és főzőolajt tartalmaz. Bár a napi kalóriaszükségletet fedezi, a táborlakók étkezése egyhangú, tápanyagokban szegény.

Dadaab legsokkolóbb oldala: az újonnan érkezett menekültek

Ha megállunk a dadaabi menekülttábor mellett, Szomália irányába fordulunk és türelmesen várunk, biztosak lehetünk abban, hogy a kietlen, poros, sivár messzeségben megpillantunk egy közeledő embercsoportot, akik vagy gyalogosan, vagy számárháton, esetleg valamilyen rozoga teherautóval menekülnek Kenya felé. A többnyire asszonyokból és gyermekekből álló 5-10 fős csoportok lestrapálva, legyengülten vonszolják el magukat, a dadaabi regisztrációs táborig. A kerítésnél hőmpölyög az embertömeg, több százan várják minden egyes nap, hogy sorra kerüljenek, beengedjék őket. A többfázisú regisztrációt tízen végzik, naponta azonban így is csak 300 esetet tudnak feldolgozni. A szerencsésebbek gyorsan bejutnak a tábor területére, a többség azonban csak napok, hetek múlva. Mindeközben étel és ital nélkül, a regisztrációs tábor körüli bokrokban húzzák meg magukat éjszakára. Az ENSZ mindaddig nem tud támogatást biztosítani az újonnan érkezettek számára, míg azok engedélyt nem kapnak a táborban tartózkodásra. A regisztrációs folyamat befejeződéséig az újonnan érkezett somáliaiak kizárólag a rokonai vagy kláni alapon szerveződő emberbaráti-szolidáris támogatásra számíthatnak.

A projektötlet: „Ne sírj többet Szomália” program, a somáliai menekültcsaládok támogatásáért

A projekt alapjait az érintett menekültcsaládokkal együtt dolgoztuk ki. A program két komponensből áll: oktatás biztosítása, valamint jövedelemszerző tevékenység indítása. A menekültcsaládok számára angol nyelv, matematika és szuahéli órákat szervezünk. Az önálló bevételt képző munka alapfeltételeinek megteremtésekor a somáliaiak kulturális hagyományait és a felvevőpiac igényeit tartottuk szem előtt. A

munkába állók fejkendőket, hosszúsoknyákat és ruhákat fognak készíteni, melyhez az alapanyagot és az eszközöket egyelőre egyesületünk biztosítja, megalapozva azzal a későbbi önálló termelést és értékesítést. A projektet a Ramadán után, október elején fogjuk újjára indítani.

Munkaruhánk: a hidzsáb.

Eastleigh-ben az üzlet virágzik, a sokféle terméket olcsón áruló piac nemcsak a somáliaiakat, kenyaiakat, de a Nairobi más részein élőket is vonzza. A híres Garissa Lodge bevásárlóközpont és környéke mindig nyüzsgő. Kollégánk és helyi mindentudónk egy sor biztonsági szempontot és szabályt a lelkünkre kötött, mire vigyázzunk Eastleigh-ben. A kocsiablakokat mindig felhúzza tartani, a gombokat lenyomni, a táskákat a szoknya alá betömni vagy a láb közé tenni a földre. Hiába a sok szabály, egyszer mégiscsak elcsengeték a telefonomat. Már az eset megtörténte előtt is beszélünk Lillával, hogy rendkívül figyelemfelkeltőek vagyunk a negyedben, hiszen egyáltalán nem járnak arrafelé muzunguk (fehérek). Minden szempár ránk szegeződött. Gyakran előfordult, hogy az utcán mellénk szegődtek kíváncsi emberek, kéregetők, amely olykor kellemetlenségekkel járt. Meghoztuk a legjobb megoldásnak ígérkező döntést: tetőtől talpig elfátyolozva fogunk járni, mint a somáliai muzulmán asszonyok, s így módon szinte nullára csökkentjük a zavaró tényezők és veszélyhelyzetek számát. A döntés meghozatala után, hazafelé menet bementünk az első szabóhoz, anyagot választottunk, Lilla kéket, én bordót. Rögtön megvarrták a hidzsábunkat, s egyúttal megvettük a fekete szemfátylat is.

Az első munkanap „in ninja”

Sután, lassan, sokat igazgatva, félszegen, de felvetük a három szettes, külsőleg „ninja” munkaruhánkat, az öltözködés eleinte nem kevés időbe került. Csak miután felküzdöttük jött a neheze: kimenni az utcára, megtanulni viselni/elviselni a hidzsábot. Kizárólag a lábfejünk látszott ki lepelszerű ruhánk alól, a figyelő szempárok immáron elkerülnek minket, a kutya sem figyel ránk. Kezdetben nehéz volt elfátyolozva járni az amúgy is nagy hőségben. Ha nem volt szellő, sem árnyék, a hidzsáb iszonyatosan beforósodott. Testünk hője is beszorult alá, a lélegzéstől még melegebbé vált. Az ember sután mozog benne, a kilátás szűkösége miatt bizonytalanok érzik magát. Keresi a három réteg lepel között az orrnyílását, ha kifújni készül az orrát. Külön mutatvány ebben az öltözetben rágózni vagy telefonálni. De a hidzsábnak azért mindenképpen van egy jó tulajdonsága is: nagy tetszést és tiszteletet váltottunk ki a somáliaiak körében.

Támogatási programunk legfiatalabb tagja ▶



A projekt beindítása. 2008. szeptember 11. A Rajo központ megnyitása és az első oktatási nap.

Szeptember 11-én nyitottuk meg Kenya fővárosának Eastleigh nevű kerületében a magyar vonatkozású szomáliai menekültcsaládok számára oktatási és képzési központunkat. A projekt támogatója az Afrikai-Magyar Egyesület, valamint annak elnöke, Balogh Sándor. A program implementálását a Respond ReNEW végzi, Schumicky Lilla közbenjárásával. A központ a Rajo nevet viseli. A rajo arab eredetű szó, jelentése: remény. A programnak egyelőre 26 résztvevője van. Tudomásunk szerint több szomáliai család családegyesítési kérélmé van folyamatban, mint ahányan a programunkban szerepelnek, egyelőre azonban nem sikerült minden érintettre rátalálnunk. A keresés folyamatos, terveink szerint októberben egy másik csoport is megkezdheti tanulmányait. A tanórákat két részre, egy délelőtti és egy délutáni osztottuk.

Az első tapasztalatok a résztvevőkkel nagyon pozitívak. Mindenki pontban, sőt jóval az órakezdés előtt már megérkezett a központba. A legfogékonyabbak és legmotiváltabbak a tinédzserkorúak. Rajtuk már az első napokban látszott az elszántság, a tanulni akarás. Úgy szívnak magukba mindent, mint a szivacs. A csoportok számára előadást tartottam Magyarországról. A beszélgetés végén még 45 percig özőnlöttek a kérdések a bicskei befogadó állomáson élő családtagjaik körülményeiről, az eljárásról, az UNHCR regisztrációról, hazánkról.

A program folytatása. Online támogatási program a projektben résztvevők támogatásáért és a Rajo központ fenntartásáért.

Küldetésem és munkám szeptember 13-án, szombaton ért véget. A támogatási program beindult, a menekültügyi procedúrát körbejártuk, a magyar sajtócsoporthoz utazása és forgatása is rendben lezajlott. A projekt koordinálására helyi munkaerőt alkalmaztunk. A nairobi iroda számára egy kész adminisztrációs rendszert hagytunk hátra. A programban résztvevőknek tagsági kártyákat osztottunk ki. A továbbiakban helyszínen a projekt koordinátor folytatja a munkát. Schumicky Lilla Ugandából rendszeresen visszatér Nairobiba, hogy az eseményeket, a folyamatokat ellenőrizze.

Magyarországon további feladatom a programmal kapcsolatos kommunikáció. A projekt stabilizálásához és a Rajo központ hosszú távú fenntartásához szükségünk van további támogatók bevonására, ezért internetes oldalunkon nemsokára meghirdetjük a Ne sírj többet Szomália! támogatási programot, ahol a projektben résztvevőket, valamint a Rajo központ fenntartását lehet támogatni. A cél, hogy az érintett szomáliai menekültcsaládok életkörülményeit jobbá tegyük, illetve, hogy az oktatási és képzési programot hatékonyan működtessük. 2008. október folyamán történik meg a családok élettörténeteinek és menekülésük okainak felderítése. Ily módon lesz teljes a támogatási program, az egyéni történetek és sorsok közzététele nyomán lehet megérezni annak a súlyát, hogy a programban szereplők milyen iszonytatóan nehéz helyzetből menekültek el, és mennyire erős bennük az élni akarás.